

FRANTIŠEK BARTOŠ

PŘEDNÍ MORAVSKÁ OSOBNOST KONCE 19. STOLETÍ

V letošním roce si veřejnost připomíná jednu z nejvýznamnějších osobností našeho kulturního života druhé poloviny 19. století Františka Bartoše - vynikajícího pedagoga, etnografa, folkloristy i dialektologa. Svým mnohostranným dílem výrazně ovlivňoval rozvoj celého národního života na Moravě. Byl bytostně spjat s ideami národního obrození, jejichž realizaci v moravských podmínkách věnoval všechny své síly a schopnosti. Vše, co dělal a čemu se věnoval, mělo vždy jediného společného jmenovatele: všestranně upevňovat a rozvíjet národní uvědomění, kulturu a vzdělání.

Narodil se 16. 3. 1837 v Mladcově u Zlína a v rodinném prostředí dostal dobrý základ. Na svou dobu mimořádně vzdělání zlínské kantoři František a Josef Vojtěchovi v něm navíc vypěstovali touhu po vzdělání, které Bartoš získával za svízelných existenčních podmínek na gymnáziu v Olomouci a na univerzitě ve Vídni. Badatelskou houževnatost talentovaného studenta filologie pak rozvíjeli jeho univerzitní učitelé A. V. Šembera a F. Miklosi. Ti také podporovali jeho cílevědomé úsilí prospět vlastní prací národním i slovanským zájmům. Tuto zásadu pak Bartoš vždy uplatňoval vůči sobě i vůči svým žákům. Obdivuhodný rozsah jeho díla je toho výmluvným svědectvím.

Povahu, která dává přednost činu před proklamací, reprezentuje Bartošovo reformáční úsilí v oblasti metodiky vyučování českého jazyka. Vydal více jak desítku učebnic a příruček, které výrazně pozvedly úroveň výuky českého jazyka a literatury na středních školách. Jeho „Malá slovesnost“ vyšla během třiceti let devětkrát. O „Rukověti správné češtiny“ napsal Jan Herben, že si zaslouží být „...do zlata zafasována, ale také i více čtena!“ Slovy těžko postižitelná je ovšem vlastní pedagogická práce Františka Bartoše. Imponoval svým žákům rozsáhlými vědomostmi, ryzím charakterem i publikačními úspěchy. Vychoval řadu vynikajících osobností - Jana Herbena, Františka Bílého a další, které pak hrály významnou úlohu ve společenském i kulturním životě našeho národa.

Při všech svých pedagogických povinnostech a vědecké práci účastnil se Bartoš pilně i společenského a kulturního dění v Brně. Byl zakládajícím členem Ústřední Matice školské, ředitelem a protektorem ústavu „Vesna“ a mimo jiné několik let redigoval Časopis Matice Moravské. Jeho vlastenectví bylo prosto všech okázalostí. S neobvyklou skromností a obětavostí pomáhal i hmotně všude tam, kde viděl, že je třeba pomoci. Poskytoval finanční dary českým kulturním institucím i nemajetným studentům.

František Bartoš (1837 - 1906). MJM ZLÍN

Dnes je František Bartoš širší veřejnosti znám především jako folklorista, etnograf a dialektolog. V poslední a největší ze tří jeho sbírek lidových moravských písní je jich zachyceno více než 2 000. Tuto sbírku vydal ve spolupráci s Leošem Janáčkem a za přispění mnoha sběratelů z řad venkovské inteligence, zejména učitelů a kněží. Dodnes ojedinělým dílem je jeho vynikající sbírka dětského folklóru „Naše děti“. Dětem je věnována i jeho vůbec poslední kniha, jejíž vydání se již nedožil: „Kytice z lidového básnictva“, ilustrovaná Adolfem Kašparem.

Z Bartošova pera je i řada prací národopisných. Ve svých národopisných monografiích podal souhrnný pohled na způsob života a kulturu venkovského lidu. Svou Dialektologií moravskou – spísem o moravských nářečích – získal František Bartoš proslulost i ve vědeckém světě slovanském. Tomuto dílu byla udělena cena Akademie nauk v Petrohradě, vysoce ji hodnotili Fr. Miklosiċ a Jan Gebauer. Ten prohlásil, že v celé gramatické literatuře české nezná díla tak obsažného a spolu s obsahem tak pravdivého, jako jest Dialektologie Bartošova.

Dedikace v knihách, které mu věnoval Alois Jirásek, Ignát Herman, František Bílý, Jan Herben a další, svědčí o úctě, kterou k Františku Bartošovi chovali čeští spisovatelé. Přes všechny pocty, jichž se dostalo Bartošovi již za jeho života, však zůstal vždy člověkem skromným, z duše dobrým a ohleduplným. Když byl jmenován členem České akademie věd, prohlásil, že se pokládá jen za prostého dělníka na staveništi národní vzdělanosti.

Osobnost a dílo Františka Bartoše připomínáme u příležitosti stého výročí jeho úmrtí s přesvědčením, že má velmi co říci všem, kdo ovlivňují vývoj soudobé české kultury se zdůrazněním jeho vnímání historické odpovědnosti, již nikdy, nikým a za žádných okolností nemůže být zbavena žádná generace.

Ve Velké Bíteši si jubileum Františka Bartoše připomínáme nejen výše uvedeným článkem od kolegů ve Zlíně. Našemu velikému Moravanovi jsou věnovány také dvě folklorní aktivity – jedna přímo v den výročí. V neděli dne 11. června 2006 bude od 15 hodin probíhat na nádvoří městského muzea přehlídka dětských folklorních skupin „Mladé Bítešsko“. Rovněž v rámci zdejšího folklorního festivalu „Setkání na Podhorácku“ v sobotu 9. září 2006 bude Františku Bartošovi vzdána pocta.

V průběhu letošní návštěvnické sezóny bítešského muzea si zájemci mohou prohlédnout nově vydané svazky v reedici etnografického a folkloristického díla Františka Bartoše: „Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými“ (Brno 1882), „Lid a národ I.“ (Velké Meziříčí 1883), „Lid a národ II.“ (Velké Meziříčí 1885), „Moravský lid“ (Telč 1892) a také „Naše děti“ (Praha 1898) společně s jiným vydáním této publikace popisující život dětí v rodině, mezi sebou a v obci, jejich poezii, zábavy, hry i společné práce. Reprinty Bartošova díla vydává Muzeum jihovýchodní Moravy ve spolupráci s Knihovnou F. Bartoše ve Zlíně. Do tisku se připravují další svazky: „Moravská svatba“ (Praha 1892), „Líšeň“ (Brno 1902), „Deset rozprav lidopisných“ (Olomouc 1906). Reedice bude završena reprintem posledního díla „Kytice - z lidového básnictva našim dětem uvil F. Bartoš“ (Olomouc 1906), ilustrovaného Adolfem Kašparem.

Řek Františka Bartoše, který byl letos vyhlášený ve Zlíně, se nese celý v duchu motto: „... *nejdůstojnější oslava spisovatele jest, rozmnožíš-li jeho dílo, aby se stalo přístupné a užitečné všem lidem*...“. Tuto myšlenku chce podpořit dle svých možností také naše malá kulturní instituce.

Silva Smutná, Městské muzeum ve Velké Bíteši